

ΜΑΘΗΜΑ 7

ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΣΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΗ

A. ΠΡΟΤΑΣΗ

Μια σειρά από λέξεις που συνδέονται μεταξύ τους με κάποια λογική σειρά, σχηματίζουν μία πρόταση.

Πρόταση ονομάζουμε μερικές λέξεις μαζί, οργανωμένες σύμφωνα με τους κανόνες της Γραμματικής, έτσι ώστε να βγάλουν κάποιο νόημα.

Το κύριο χαρακτηριστικό της πρότασης είναι το **ρήμα**. Χωρίς ρήμα δεν έχουμε πρόταση, αλλά μόνον φράση.

α) το πλύσιμο των πιάτων, το διάβασμα ενός βιβλίου

β) Διαβάζω τα μαθήματά μου. / Τι ωραίο βιβλίο είναι αυτό! / Ποιος είναι εκείνος; / Τι να πω...

Στο α' παράδειγμα δεν έχουμε προτάσεις· έχουμε απλώς δύο φράσεις.

Στο β' παράδειγμα (που υπάρχουν και ρήματα) έχουμε τέσσερις προτάσεις.

B. ΠΕΡΙΟΔΟΣ

- Περίοδος είναι το κομμάτι του γραπτού λόγου που εκφράζει ένα ολοκληρωμένο νόημα.
- Μια περίοδος μπορεί να αποτελείται από μία ή περισσότερες προτάσεις.
- Η περίοδος ξεκινάει πάντα με κεφαλαίο και καταλήγει σε κάποιο σημείο στίξης: (τελεία, ερωτηματικό, θαυμαστικό, ή αποσιωπητικά).

Μια περίοδος έχει τόσες προτάσεις, όσα είναι και τα ρήματα που περιλαμβάνει.

Παραδείγματα:

α. Χθες έκανε πολλή ζέστη.

β. Σε λίγο συννέφιασε και άρχισε να βρέχει.

γ. Άκουσε έναν θόρυβο, κοίταξε πίσω, δεν είδε κανέναν και συνέχισε τον δρόμο του.

Στο α' παράδειγμα έχουμε μία περίοδο που αποτελείται από μία πρόταση.

Στο β' παράδειγμα έχουμε μία περίοδο που αποτελείται από δύο προτάσεις.

Στο γ' παράδειγμα έχουμε μία περίοδο που αποτελείται από τέσσερις προτάσεις.

Γ. ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Κάθε απλή πρόταση έχει κάποιους βασικούς όρους:

το υποκείμενο, το **ρήμα**, το κατηγορούμενο, το αντικείμενο.

υποκείμενο	ρήμα	κατηγορούμενο	αντικείμενο
Ο δάσκαλος	διδάσκει.		
Ο ήλιος	είναι	λαμπερός.	
Η Κατερίνα	διαβάζει		βιβλία.

Στον προηγούμενο πίνακα:

1. Το **υποκείμενο** δείχνει το πρόσωπο (το πράγμα, την έννοια, κλπ.) για το οποίο γίνεται λόγος στην πρόταση:
(ποιος; «ο δάσκαλος, ο ήλιος, ο πατέρας μου»).
2. Το **ρήμα** δείχνει τι κάνει τι παθαίνει, τι είναι, σε ποια κατάσταση βρίσκεται το υποκείμενο:
(τι κάνει; «διδάσκει, είναι, διαβάζει»).
3. Το **κατηγορούμενο** δείχνει μια ιδιότητα του υποκειμένου:
(τι είναι; «λαμπερός»).
4. Το **αντικείμενο** δείχνει πού πηγαίνει η ενέργεια του ρήματος:
(τι διαβάζει; «βιβλία»).

Δ. ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

1. Ελλιπικές προτάσεις

Είναι οι προτάσεις που φτιάχνουμε, όταν (πολλές φορές) παραλείπουμε κάποιους όρους που εννοούνται εύκολα.

Για παράδειγμα, οι παρακάτω προτάσεις είναι ελλιπικές (στις παρενθέσεις είναι γραμμένες οι λέξεις που έχουμε παραλείψει επειδή εννοούνται εύκολα):

(Εσύ) **Τι** κάνεις; / (Εγώ είμαι) **Καλά**.

Καλημέρα! (Σου εύχομαι να έχεις μια καλή ημέρα)

(Σε) **Ευχαριστώ**. / **Ωραία μέρα** (έχει σήμερα)! / (Εσύ) **Έλα εδώ!**

2. Απλές προτάσεις

Είναι οι προτάσεις που φτιάχνονται μόνο με τους βασικούς όρους.

Π.χ. Το αεροπλάνο κάνει θόρυβο. Ο καιρός είναι ζεστός. Το μωρό γκρινιάζει.

3. Σύνθετες προτάσεις

Είναι οι προτάσεις που έχουν παραπάνω από μία φορά κάποιους κύριους όρους.

α) Το **τζιτζίκι**, η **μέλισσα**, η **πεταλούδα** και το **μυρμήγκι** είναι έντομα. (τέσσερα υποκείμενα)

β) Ο **μπέμπης** **γελούσε**, **τραγουδούσε** και **χοροπηδούσε** όλη μέρα. (τρία ρήματα)

γ) Η **αδερφή** μου είναι **έξυπνη**, **εργατική** και **υπομονετική**. (τρία κατηγορούμενα)

δ) Η **αποθήκη** μας είναι γεμάτη με **βιβλία** και **παλιά παιχνίδια**. (δύο αντικείμενα)

4. Επαυξημένες προτάσεις

Είναι οι προτάσεις που εκτός από τους κύριους όρους έχουν και κάποιους προσδιορισμούς. (Οι προσδιορισμοί είναι λέξεις ή φράσεις που δίνουν περισσότερες λεπτομέρειες και χαρίζουν ένα πιο σαφές νόημα στην πρόταση.)

Π.χ. **Χθες** έκανα βόλτες **με το ποδήλατο** σε ένα **πανέμορφο**, **δασωμένο βουνό**.

(Όλες οι χρωματιστές λέξεις είναι προσδιορισμοί.)

Πότε πήγα; → **Χθες**

Πώς πήγα; → **με το ποδήλατο**

Πού πήγα; → **σε ένα βουνό**

Πώς ήταν, **τι ήταν** το βουνό; → **πανέμορφο**, **δασωμένο**

ΜΑΘΗΜΑ 7

ΟΝΟΜΑ:

ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΣΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Βάλτε ✓ σε όσες από τις παρακάτω φράσεις είναι κανονικές προτάσεις.

(Δεν έχουν μπει κεφαλαία και τελείες, για να μην "προδώσουν" οι προτάσεις την παρουσία τους.)

- α) η γιορτή των Χριστουγέννων
β) φέτος δεν θα πάμε στο χωριό
γ) κουβερτούρα με λίγη ζάχαρη και πολύ κακάο
δ) οι σοκολάτες συνήθως έχουν πολλή ζάχαρη
ε) ποδήλατο δρόμου
στ) ο ουρανός γέμισε σύννεφα
ζ) το φυτό στην γλάστρα θέλει πότισμα
η) άνετο σπίτι, με ευρύχωρα και φωτεινά δωμάτια, και μεγάλα μπαλκόνια

2. Στα παρακάτω ρήματα προσθέστε δικά σας υποκείμενα, για να δημιουργήσετε απλές προτάσεις.

α) τραγουδά, β) μουγκρίζει, γ) γράφω, δ) πλένει, ε) τρέχει

- α)
- β)
- γ)
- δ)
- ε)

3. Υπογραμμίστε τις προτάσεις σε κάθε περίοδο.

- α) Τρέχει κάθε απόγευμα στο δάσος, για να γυμνάζεται στην εξοχή.
β) Φορούσε τα ακουστικά και δεν άκουσε την φωνή δίπλα του.
γ) Μπήκε κουρασμένη στο σπίτι, πλύθηκε βιαστικά, έφαγε λίγο φαγητό και ξάγλωσε στο κρεβάτι.
δ) Παρ' όλο που ήταν περασμένη η ώρα, χτυπούσε επίμονα το κουδούνι με αποτέλεσμα να τους ξυπνήσει όλους.
ε) Είναι πολύ καλή στην δουλειά της και την ζητάνε αρκετές εταιρείες για να την προσλάβουν.
στ) Κλείσαμε το παράθυρο και ανάψαμε το καλοριφέρ.
ζ) Ο Μιχάλης ζήτησε την βοήθειά μου, για να μεταφέρουμε μία βιβλιοθήκη.

4. Στις παρακάτω προτάσεις σημειώστε κάτω από κάθε λέξη τι είναι αυτή (Υ για το υποκείμενο, Ρ για το ρήμα, Κ για το κατηγορούμενο, Α για το αντικείμενο).

α) ο θεός μου είναι αεροπόρος.

.....

β) Το σπίτι γέμισε ανθρώπους.

.....

γ) Ο Ντίνος έπληνε τα πιάτα.

.....

δ) Ο σεισμός κατέστρεψε τα σπίτια.

.....

ε) Η μπέμπα πίνει το γάλα της.

.....

5. Διαγράψτε όλες λέξεις μπορούν να διαγραφούν και ξαναγράψτε από κάτω τις ελλειπτικές προτάσεις που μπορούν να δημιουργηθούν.

α) Σου εύχομαι να έχεις μία καλή νύχτα.

.....

β) «-Εσύ πώς είσαι;» «-Εγώ είμαι καλά.»

.....

γ) Σου ζητώ συγγνώμη.

.....

δ) Σας εύχομαι να έχετε ένα καλό ταξίδι.

.....

ε) «-Εσύ πού πηγαίνεις;» «-Εγώ πηγαίνω στο σχολείο.»

.....

6. Με την βοήθεια προσδιορισμών (που απαντούν στην ερώτηση "με ποιον, πού, πώς, για πόσο, πότε, κλπ." μεγαλώστε τις προτάσεις, ώστε να γίνουν επαυξημένες.

α) Θα πάω εκδρομή.

.....
.....

β) Το αυτοκίνητο τρέχει.

.....
.....

γ) Έξω βρέχει.

.....
.....

δ) Έπαιξα με τους φίλους μου.

.....
.....